

EESTI TEATRI SOTSIAALSUSEST LÄBI VÄLISSILMA

Ühele hiljutisele uuringule viidates tavatsetakse väita, et Eestis käib kõige rohkem inimesi teatris. Peale islandlaste muidugi. See sedastus on kindlasti tõene. Mõistagi on tegu keskmiste näitajatega ühe elaniku kohta, kus väikerahvastel on alati kergem esile tõusta. Hoopis tähelepanuväärsem on eestlaste teatrihuvi puhul selle suhteline kõikihõlmavus: meil saab teatrietendustest osa üsna lai kontingent elanikke – vähe on neid, kes teatrist üldse midagi ei tea.

Muudes maades kipub asi olema harilikult teisiti, kinnitas äsja lõppenud teatrifestivali „Draama 2007“ rahvusvahelisse žüriisse kuulunud prantsuse teatritundja, Libérationi ajakirjanik Jean-Pierre Thibaudat, kelle kodumaal näiteks leidub ulatuslikke elanikkonna gruppe, kes mitte iialgi teatrisse ei satu ning mitte midagi prantsuse teatritegemistest ei tea. Euroopas olevatki tavalisem just see „prantsuse mudel“.

Teine žürii välisliige, Thomas Kraus, lavastaja ja kogemusrikas festivalide korraldaja Mannheimist, tõstis imetlusväärsena esile seda, kuidas Eesti publik etendusi vastu võtab. Saksamaal on tema sõnul igat liiki teatrižanril üldiselt oma spetsiifiline publik, siin aga on publik ikka ühesugune, olgu tegu avangardetenduse või klassikalise lavaseadega. Eestis, võib julgesti ütelda, on teater tõeliselt rahva oma, rahva teater. Et see kõikide kunstiliikide puhul ilmtingimata nii olema ei pea, on ju selge; näiteks ei kujutle me ju, et punk-, house- või sümfoonilise muusika kontserdid publiku poolest kuidagigi kattuksid.

See asetab teatri tegemistele ja teatritegemisele suure vastutuse. Kui teater puudutab ühiskonnas väga paljusid, siis on sel kunstiliigil ka suur mõju ühiskonnale. Sellega peab arvestama – nii tegijate kui ka vaatajate poolt.

Selles valguses tõuseb esile veel ühe žüriiliikne, Krakóvi ülikooli teatriteadlase Małgorzata Sugiera poolt iga etenduse järel esitatud küsimus: miks üks või teine tükk on just nüüd, aastal 2007, mängukavas. Mida tahetakse sellega ütelda – meile siin ja praegu? Poolatari küsimus on õieti küsimus teatri sotsiaalsest rollist. See on tõdemus, et teater ei ole üksnes puhta kunsti asutus, teater on ka sotsiaalne nähtus. See on paratamatu. Sellega peab niisiis arvestama, kuid samas ei tasu sellega üle pingutada.

Sest tõde, nagu ikka, on kuskil vahepeal. Ei saa kõrvale jätta sotsiaalsust – see on ole-viku kunsti puhul vältimatu. Aga ei saa kõrvale jätta ka kunstilist poolt, sest selleta manduks teater pelgaks publitsistikaks, mida keegi lavalt näha ei taha. Postuleerigem, et kunst ei ole mõjuv mitte sellepärast, et ta räägib ühiskonna asjades kaasa ühiskonna ehk siis poliitika keeles, vaid sellepärast, et ta on hea kunst. See käib – samuti ja eriti – ka teatri kohta. Lahendusteid, mis pealegi omavahel põimuda võivad, on kaks, millest mõlemast on eesti praegusteatris olemas briljantseid näiteid. Esimene tee: räägid sotsiaalsetest asjadest sotsiaalses võtmes, seejuures teatri tehnilise teostuse taset langetamata. Või teine tee: räägid igavikulistest asjadest, näiteks „pigistades“ klassikat, ning lased n-ö kunstikeelel kõlada – ka nende vahenditega mõjutab teater ühiskonda, teenib teda. Sest lõpuks käib kogu jutt ikka vaid armastusest, valust, õnnest, elust ja surmast.

Seda nii teatris kui ka päriselus.

TOOMAS KIHO,
Eesti teatri festivali „Draama 2007“ žürii esimees